

УДК 336.7

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-33

Шевченко Л. Я., кандидат економічних наук, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна

ORCID: 0000-0003-2188-1735

e-mail: shevchenko@donnuet.edu.ua

Мулява В. Р., здобувач вищої освіти, Навчально-науковий інститут економіки управління та адміністрування, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна

ORCID: 0000-0003-0294-9925

e-mail: mulyava@donnuet.edu.ua

Розвиток лізингових операцій в Україні

Анотація. Досліджено поняття лізингових операцій та його розвитку в Україні. У статті розглянуті аспекти застосування фінансового лізингу в сучасних економічних умовах. У результаті проведеного дослідження визначено сутність, зміст та функції лізингових операцій, опрацьовано та проаналізовано новий закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо усунення суперечностей і уточнення визначення лізингової (орендної) операції». Представлено основні переваги та недоліки лізингових операцій в Україні, напрями вдосконалення та перспективи їх розвитку надалі.

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що лізинг як вид фінансової послуги широко використовується в сучасному бізнесі й дозволяє оновлювати виробничі фонди організації без істотних фінансових витрат, в той час, як світовій практиці лізинг вже давно використовується у бізнесі.

Ключові слова: лізинг; лізингова діяльність; лізингові операції; фінансовий лізинг; лізингоодержувач.

Shevhenko Lyubov, Candidate of Economic Sciences, Head of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Ukraine

Muliava Valeriia, applicant for higher education, Educational and Scientific Institute of Economics of Management and Administration, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Ukraine

Development of Leasing Operations in Ukraine

Abstract. Introduction. Leasing is a progressive form of investment. Such an alternative to credit in the purchase of equipment, cars and real estate is becoming increasingly popular in Ukraine, while in world practice, leasing has long been used in business. As the prospects for the development of leasing in the world are growing, the issue of leasing operations in Ukraine occupies an important place.

Purpose. The purpose of the article is to determine the essence, content and functions of leasing operations in Ukraine. Analysis of the main advantages and disadvantages of leasing operations in Ukraine, possible leasing solutions and prospects for their further development.

Results. As a result of the study, the essence, content and functions of leasing transactions were determined, the new law "On Amendments to the Tax Code of Ukraine to eliminate contradictions and clarify the definition of leasing (lease) transactions" was studied and analyzed.

The main advantages and disadvantages of leasing operations in Ukraine, possible leasing solutions and prospects for their further development are presented.

The relevance of the chosen topic is due to the fact that leasing as a type of financial service is widely used in modern business and allows you to update the production assets of the organization without significant financial costs, while in world practice leasing has long been used in business.

Conclusions. Leasing allows you to effectively attract external funds from an economic point of view and develop your business without unjustified costs. Today leasing is one of the main financial instruments that allow for significant capital investments in the development of material and technical base of any production. First of all, managers use leasing as a product that allows you to optimize taxation on several indicators. In addition, many entrepreneurs, using leasing, receive subsidies under contracts, reimbursement of part of the costs of the amount of the advance and interest on the lease. Although the

¹Стаття надійшла до редакції: 27.11.2021

Received: 27 November 2021

development of leasing operations in Ukraine is still in its infancy, the Ukrainian leasing market has great prospects for its further development.

Keywords: *leasing; leasing activities; leasing operations; financial leasing; lessee.*

JEL Classification: *G 18; G 24*

Постановка проблеми. Масштаби розвитку лізингових операцій в Україні є набагато меншими від країн Європи чи Америки. Так, наприклад, в Америці за 2017 р. обсяг лізингових операцій становив 100 млрд дол., у Німеччині та Великій Британії ринок лізингу досяг 25,5 млрд євро й 39,1 млрд євро, відповідно. У той час, як в Україні у 2018 р. лізингові операції становили 40,4 млрд грн [1]. Оскільки перспективи розвитку лізингу у світі є дедалі більшими, то питання розвитку лізингових операцій в Україні займає вагомe місце.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розвиток лізингових операцій в Україні серед українських вчених зробили такі науковці як, Б. Л. Луців, Н. М. Внукова, В. І. Міщенко, О. О. Ляхова, О. Б. Васильчизин, Т. І. Хомуляк та інші.

Попри вагомий внесок зазначених та інших вчених в дослідження лізингових операцій, існує об'єктивна необхідність вдосконалення теоретичних положень лізингу та його методів в Україні.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є визначення сутності лізингових операцій в Україні, їх головних переваг й недоліків, пропозиції можливих напрямів щодо їх вдосконалення.

Основні результати дослідження. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів, бюджетних коштів та іноземних інвестицій багато підприємств не здатні відразу оплачувати придбання нової техніки, а також замінювати старе обладнання на більш нові зразки для підтримки високого рівня модернізації на підприємствах. Виробники обладнання також потребують значних фінансових ресурсів, при цьому банки вимагають негайного заставного забезпечення для кредитування суб'єктів, що господарюють. Усі ці фактори стали основними для активного розвитку в сучасному світі системи лізингу.

Лізинг – це форма довгострокового договору оренди. Договір лізингу характеризується певними умовами використання орендованого майна. По суті, він являє собою щось середнє між договором оренди й договором про надання кредиту; в загальному вигляді він має й ті, й інші ознаки. За договором лізингу орендар, отримує в довгострокову оренду визначене майно, зобов'язуючись проводити рівномірні платежі відповідно до умов укладеного договору [2].

Лізингові операції є за своєю економічною сутністю кредитними, тому при їх організації банки використовують ті ж підходи, що і при проведенні кредитних та інших активних операцій. Основними нормативними документами, що регулюють лізингові операції в Україні, є Цивільний кодекс (параграф 6 глави 58) [3], Господарський кодекс (ст. 292) та Закон України «Про фінансовий лізинг». Однак кожен банк

розробляє свої локальні нормативно-правові акти, що регламентують порядок здійснення лізингових операцій.

На сьогодні лізинг є одним з основних фінансових інструментів, що дозволяють здійснювати значні капітальні вкладення в розвиток матеріально-технічної бази будь-якого виробництва.

З огляду на складну ситуацію, в якій знаходиться більшість підприємств України, оновлення практично повністю зношених основних засобів шляхом власних коштів – завдання дуже складне. У цих умовах лізинг для багатьох українських підприємств може стати одним з реальних джерел придбання засобів виробництва, з іншого боку це один із напрямів диверсифікації діяльності банківських установ і фінансових компаній. Також лізинг може стати основою розвитку малого й середнього бізнесу в Україні, тому що відкриває цим підприємствам, які не мають коштів для купівлі обладнання, величезні фінансові можливості для розвитку. Також, здійснення лізингових операцій привернуло б додаткові іноземні інвестиції у вигляді обладнання, сільськогосподарської техніки й т.д.

Так, наприклад, в Україні 25 липня 2021 р., набрав чинності закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо усунення сперечань і уточнення визначення лізингової (орендної) операції» [4]. Документ спрямовано на оновлення українського виробничого бізнесу в технологічних та технічних сферах. Існують також стимули для поширення в Україні нової структури оренди, кількість якої за останній рік значно скоротилася, в основному через недосконалість нормативно-правових актів та законодавства. У глобальному масштабі це одна з причин, що обмежують можливості України залучати іноземні інвестиції та досвід лізингу на міжнародному ринку, який активно розвивається. Принаймні, так автори запропонованих змін пояснюють необхідність оновлення законодавчої бази.

Зазначений Закон має покращити інструменти фінансового лізингу, що сприятиме розширенню бізнесу, оновленню виробничих потужностей, придбання транспорту, обладнання, техніки та нерухомості. «Фінансовий лізинг є одним із факторів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, покращення якості обслуговування та підвищення ефективності виробництва, закріплюючи тим самим їх позиції на внутрішньому ринку та розширюючи їх доступ на міжнародний ринок. Адже в більш розвинених країнах за допомогою лізингових операцій здійснюють більш ніж третину інвестицій в основні засоби, в той час, як в Україні даний показник за останній рік коливався в межах 3-4%», – відзначають в Офісі президента, коментуючи

підписаний главою держави закон [5]. Крім того, документ гармонізує українське законодавство з європейським.

Отже, цим Законом визначено, що фінансова оренда є правовідношенням, відповідно до договору фінансової оренди, де орендодавець передає право володіння та користування належним йому майном лізингодержувачу протягом певного строку відповідно до витрат, погоджених у договорі. Придбати майно можна без попереднього узгодження з орендарем, або за спеціальним договором з орендарем і підібрати за його критеріями.

При цьому законодавці обмежили перелік потенційних об'єктів фінансового лізингу. Наприклад, у такий спосіб неможливо придбати землю та інші природні об'єкти. А також об'єкти, передбачені законом «Про оренду державного та комунального майна», що дають забезпечення виконання державою своїх функцій, а також обороноздатності держави, економічної незалежності та об'єктів власності українського народу (автомобільні дороги, магістральні залізничні колії) [6].

За даними «Української асоціації лізингодавців», попри кризу минулого року, портфель договорів лізингу на українському ринку зріс на 36% до 529 500 грн. Решта 21% належали банківським установам, які збільшили свій інвестиційний портфель на 10 відсотків.

Протягом 2020 р. їх частка в лізинговому портфелі продовжує знижуватися. При цьому, за винятком другого кварталу, інвестиційні портфелі лізингових та фінансових компаній мали позитивні ознаки в усіх кварталах.

Локомотивами ринку як і раніше залишаються лізингові та фінансові компанії. У 2020 р. частка ринку становила 80% нового обсягу бізнесу, збільшившись на 3 відсоткові пункти [7].

За підсумками 2019 р. кількість нових небанківських фінансових лізингів зросла на 18%, а у валютному еквіваленті сума досягла 26 млрд грн. Це підтверджує дослідження, проведене Асоціацією «Українське об'єднання лізингодавців» [8].

За даними асоціації, темпи зростання ринку небанківського лізингу за останні три роки явно випереджають загальні темпи економічного зростання України та стали двигуном економічного зростання та відновлення країни.

У результаті, без урахування банківських установ, лізинговий портфель компаній збільшився на 15% у 2019 р., досягнувши 29 млрд грн. Минулого року небанківські установи надали 77% усіх послуг фінансового лізингу на ринку, що становить 74% національного лізингового портфеля [9].

Напрями сприяння зростанню лізингового ринку у 2021 р.:

- макроекономічна стабілізація в Україні та збільшення ВВП, що дозволяє відновлюватися попиту лізингових послуг;

- зростання фінансування лізингу шляхом банківського кредиту, що стимулює розвиток пропозиції;

- фінансування компаній з надання лізингу за допомогою міжнародних фінансових організацій, що сприяє розширенню ресурсів компанії та підвищує впевненість у їх діяльності;

- фінансування лізингових операцій через випуск цінних паперів, що сприяє розширенню ресурсної бази компанії.

Найголовнішим недоліком лізингу в Україні можна вважати його недоступність більшості громадянам, національна програма є не досить розвиненою за необхідних масштабів населення. На сьогодні державною програмою лізингу квартири, наприклад, можуть скористатися тільки окрема категорія громадян.

Фахівці з фінансового лізингу кажуть, що основними перевагами лізингу нерухомості є:

1. Фіксована процентна ставка, на яку не впливають ринкові умови. Хоча, за взаємною згодою у договорі можуть бути передбачені умови зміни ставки через певний проміжок часу.

2. Відповідно до договору, для оплати можна використовувати не тільки готівку (а, наприклад, товари чи послуги). Особливо це стосується компаній, які здають нерухомість в оренду з правами викупу.

3. При лізингу, на відміну від іпотеки, нерухомість не передається в заставу. Іншими словами, лізингодержувач не матиме додаткових витрат, пов'язаних із заставленим майном.

4. За домовленістю двох сторін або за рішенням суду договір може бути розірвано достроково. Тоді орендар повертає частину сплачених коштів, яка перевищує вартість оренди під час проживання в будинку або квартирі.

Також є і недоліки:

1. Орендар не має права власності на будинок, поки будинок не буде повністю викуплений.

2. Можливість відчуження нерухомості за зобов'язаннями лізингової компанії. Кредитори компанії можуть навіть забрати будинок, хоча ви будете регулярно платити за це орендодавцю. На думку експертів, це питання потрібно вирішити на законодавчому рівні, щоб захистити орендарів.

3. Орендар сплачує подвійну плату за реєстрацію права власності на будинок (спочатку бенефіціаром є лізингова компанія, а при розірванні договору – ви самі).

4. На відміну від іпотечних відсотків, лізингові платежі не можуть бути додані до податкової пільги.

5. Орендар є фактичним платником страхування (хоча юридичний договір страхування складає лізингова компанія), а також комунальних послуг,

податків на нерухомість тощо. Усі ці витрати входять до лізингової плати.

Тобто, навряд чи лізинг стане дешевшим фінансовим інструментом. Але позитивним є те, що є принаймні деякі альтернативи традиційним інструментам, особливо на ринку нерухомості. Наприклад, цього типу інструменту дуже не вистачає ефективним і дисциплінованим орендарям, які багато років платять високу орендну плату за «чужі» квадратні метри, коли можуть оплачувати «свої» витрати.

Враховуючи, що понад 50% населення України потребує розширення житлової площі, може знадобитися оренда житла. Але обмеження, особливо відсутність довгострокових ресурсів, гальмували розвиток інших секторів лізингу. Тому Україна планує розпочати введення в дію законодавства про сек'юритизацію, щоб дати орендодавцям можливість залучати кошти через забезпечені облігації. За сприяння НКЦПФР представники Української асоціації лізингодавців провели зустріч із групою експертів та донорів, які займаються сек'юритизацією. Учасники ринку зазначили, що прийняття нової редакції «Закону про фінансовий лізинг» також може створити більш сприятливі умови для розвитку лізингової галузі [10].

Для більших перспектив розвитку лізингу можна запропонувати наступні можливі лізингові рішення в Україні:

- у лізингу постачальників: спеціальний онлайн-інструмент взаємодії дилерів та лізингових компаній, що дозволяє відразу приймати ризиковані рішення та видрукувати договір лізингу в місці продажу – угоду можна укласти протягом доби;

- у лізингу офісного обладнання – оплата залежить від рівня користування (наприклад, у випадку копіювальної техніки – від кількості сторінок);

- у лізингу персональних автомобілів – оплата залежить від пробігу автомобіля;

- оперативний лізинг з повним технічним обслуговуванням в аграрному секторі для великих ферм з можливістю заміни обладнання наприкінці строку лізингу;

- електронний лізинг – можливість оформлювати лізинг онлайн (договір з невеликими сумами).

Висновки. Лізинг є прогресивною формою інвестування. Така альтернатива кредиту в придбанні обладнання, автомобілів і нерухомості стає все більш популярна в Україні, в той час, як у світовій практиці лізинг вже давно використовується у бізнесі. Індивідуальні підприємці та юридичні особи використовують лізинг, коли підприємству потрібно: оновлення основних виробничих засобів (обладнання), відкриття нових офісів продажів, торгових точок, розширення бізнес-площ, придбання у власність комерційної нерухомості, укрупнення виробництва. Лізинг дозволяє ефективно з економічної точки зору залучати зовнішні кошти й розвивати бізнес без невинуватих витрат. Перш за все, керівники використовують лізинг як продукт, що дозволяє оптимізувати оподаткування відразу за кількома показниками. Крім цього, багато підприємців, скориставшись лізингом, отримують субсидування за договорами (відшкодування частини витрат за розміром авансу й відсотків по лізингу). І хоча розвиток лізингових операцій в Україні ще на початкових стадіях, український ринок лізингу має великі перспективи його подальшого розвитку.

Література:

1. Фінансовий пульс. Центр економічних досліджень та прогнозування. URL : <http://finpuls.com/ru/financial/reviews/news/Rynok-finansovogo-lizinga-tendencii-i-problemy.htm> (дата звернення : 18.11.2021 р.)
2. Про фінансовий лізинг : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1381-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> (дата звернення : 18.11.2021 р.)
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435 –IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення : 18.11.2021 р.)
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо усунення суперечностей та уточнення визначення лізингової, орендної операції : Закон України від 01.07.2021р. №1605-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1605-20#Text> (дата звернення : 18.11.2021 р.)
5. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL : <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-novu-redakciyu-zakonu-pro-finansovij-lizi-67021>(дата звернення : 18.11.2021 р.)
6. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 22.05.2021р. №157-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text> (дата звернення : 18.11.2021 р.)
7. UBR.ua. URL : <https://ubr.ua/finances/finance-ukraine/portfel-lizinhovykh-operatsij-v-ukraine-nesmotrja-na-krizis-vyros-na-tret-4001323>(дата звернення : 18.11.2021 р.)
8. Українське об'єднання лізингодавців. Голос лізингу та автопрокату. URL: <http://uul.com.ua/>(дата звернення : 22.11.2021 р.)
9. Українське об'єднання лізингодавців. URL : <http://uul.com.ua/2020/rynok-lizyngu-zris-na-18-statystyka-vid-asotsiatsiyi-ukrayinske-ob-yednannya-lizyngodavtsiv/>(дата звернення : 22.11.2021 р.)
10. Фінансовий пульс. URL: <http://finpuls.com/ru/financial/reviews/news/Rynok-finansovogo-lizinga-tendencii-i-problemy.htm> (дата звернення : 22.11.2021 р.)

References:

1. Financial pulse. Center for Economic Research and Forecasting. Retrieved from : <http://finpuls.com/en/financial/reviews/news/Rynok-finansovogo-lizinga-tendencii-i-problemy.htm> [in Ukr.].
2. On financial leasing : Law of Ukraine of December 11, 2003 № 1381-IV. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> [in Ukr.].
3. Civil Code of Ukraine of January 16, 2003 № 435 – IV. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukr.].
4. On amendments to the Tax Code of Ukraine to eliminate inconsistencies and clarify the definition of leasing, leasing transactions : Law of Ukraine of 01.07.2021. №1605-IX. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1605-20#Text> [in Ukr.].
5. President of Ukraine. Official Internet Representation. Retrieved from : <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-novu-redakciyu-zakonu-pro-finansovij-lizi-67021> [in Ukr.].
6. On the lease of state and communal property: Law of Ukraine of 22.05.2021. №157-IX. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text> [in Ukr.].
7. UBR.ua. Retrieved from : <https://ubr.ua/finances/finance-ukraine/portfel-lizinhovykh-operatsij-v-ukraine-nesmotrja-na-krizis-vyros-na-tret-4001323> [in Ukr.].
8. Ukrainian Association of Lessors. Voice of leasing and car rental. Retrieved from : <http://uul.com.ua/> [in Ukr.].
9. Ukrainian Association of Lessors. Retrieved from : <http://uul.com.ua/2020/rynok-lizyngu-zris-na-18-statystyka-vid-asotsiatsiyi-ukrayinske-ob-yednannya-lizyngodavtsiv/> [in Ukr.].
10. Financial pulse. Retrieved from : <http://finpuls.com/ru/financial/reviews/news/Rynok-finansovogo-lizinga-tendencii-i-problemy.htm> [in Ukr.].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License